

Eminentissimi Ac Reverendissimi Domini, D. Joannis Baptistæ, Cardinalis De Luca, Theatrum Veritatis Et Justitiæ, Sive Decisivi Discursus

Ad Veritatem Editi In Forensibus Controversiis, Canonicis & Civilibus, in quibus in Urbe Advocatus, pro una partium scripsit, vel Consultus respondit ; Cum Indicibus Argumentorum, Causarum ac Rerum luculentissimis. Opus Tam Judicibus, Quam Causarum Patronis, atque omnibus in utroque Foro ...

Pars I. De judiciis & judicialibus. Hoc est de Sententia & re judicata, Executione, Attentatis, Judice, Notario, Advocatis, Procuratoribus, Expensis, & aliis ad materiam judiciorum. Pars II. Relatio Romanæ Curie forensis, ejusque Tribunalium, & Congregationum

**Luca, Giovanni Battista de
Coloniae Agrippinae, 1691**

XXXIX. De Agriculturæ Consulibus, & Tribunali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74090)

disc. 141. Hinc Sixtus V. ut partes Principis quoque in universa temporali ditione impleteret, Congregationem desuper erexit eodem tempore quo plures alias jam recensitas, cum ejus Constitutionem instituit; Rarò autem illa habetur, dum pro refectionibus pontium, & viarum, etiam ultrà districtum, ultrà quem se non extendit potestas istorum Ædiliùm, adhuc eorum munus ad id deservit, ob communicatam potestatem latiore Præsidis viarum, qui est unus ex Cameræ Apostolicæ Clericis, atque uti solet opera, & consilio hujusmodi officialium, tanquam super retractibus, & servitutibus, est Judex appellationis, ipseque agit secundam instantiam, Tertia verò pertinet ad Cameram.

Pro cura item viarum, intra districtum sed extrà agrum Romanum, istius Magistratus partes versantur, super viis principaliter publicis seu consularibus, quæ Romanæ vulgò appellantur, ad publicum commercium principaliter destinatis, dum aliarum, quæ licet sint etiam publicæ, attamen comparative, dici merentur, potius privarum, ut supra, curam habent singulæ Communitates in eorum respectu territorii; Sed intra agrum Romanum habent etiam curam illarum viarum, quæ respiciant privatam commoditatem habentium casalia, & tentas; aliæque prædia, cum id quoque concernat publicam commoditatem Civitatis pro commodiori vectura seu sportatione frugum, aliorumque fructuum & victualium.

Et quoad vias urbanas, quæ juxta dispositionem juris refici debent per ipsarum domorum Dominos, ut scilicet quilibet reficiat viam ante ejus domum, ipsi Domini ab hoc Tribunali, ejusque procuratore fiscali, per acta proprii Notarii statutis anni temporibus, juxta illam regionum, & viarum distributionem, quam pro publica commoditate facere congruit, monentur, statuto competenti termino, quo elapso, eisque negligentibus, deputantur illi fabri murarii, quibus idem Magistratus, uti solet juxta regionum distributionem ex officio ad faciendam refectionem necessariam, cogendo postmodum ipsos Dominos ad solutionem mercedum, & expensarum, pro quarum taxa, habet architectos, & peritos.

Inter ipsos Ædiles, vel eorum procuratorem fiscalem, ac privatos domorum Dominos, quaestiones audiri solent super facultate vendendi victualia, & alia bona publicè exposita propè vias publicas, sub earundem domorum stillicidiis, an scilicet illud spatium, juris privati censeatur, quamvis in publica via, vel platea respondeat, vel potius sit juris publici, dum in iis partibus, quæ ad vias vel plateas publicas pertinere dicuntur, absque ipsorum Magistratorum licentia id fieri non potest *tit. de Regal. disc. 142.*

Aliæ quoque contingunt controversiæ super constructione maniarum, aliorumque ædificiorum pensilium quæ scilicet ultrà murorum lineam se protendant supra viam, & plateam publicam, ita publicum aerem, ut ipsi dicunt,

Card. de Luca, Relatio Curia Romana.

occupando, dum id sine eorum licentia, & concessione pariter fieri non potest.

Item quamvis publicorum locorum concessio sit de Principi reservatis, attamen ex quadam generica concessione, vel permissione, isti Magistri viarum non habent quidem facultatem concedendi privatis, publica loca in eorum solam gratiam, & commoditatem absque justa causa concernente publicum ornatum, cum id Papæ cum chirographo concedi soleat eisdem Magistris, recognitione, & executione commissa; sed hujusmodi concessiones faciunt, quando oratio publici ornatus, vel utilitatis ita exigat; Puta ut claudantur vel tollantur quidam loci immunditiarum, sive qui deformitatem caudent; Vel ut vulgò dicitur *dando filum*, id est quod pro reductione ædificiorum, ad magis rectas lineas, melioremque simetriadem, detur facultas ædificare volentibus, ut juxta præfixitas lineas, aliquam partem viæ publicæ occupare possint, dum ita ab ea parte situs privati, qui dimittitur, compensatio resultare solet. *tit. de servitut. disc. 5.*

DISC. XXXIX.

De Agricultura Consulibus, & Tribunali.

SUMMARIUM.

- 1 **D** E introductione istius Tribunalis, ejusque statutis.
- 2 Ex quibus istud tribunal constituatur.
- 3 De Assessore ordinario, vel extraordinario.
- 4 Non datur appellatio, sed remissio.
- 5 Per statuta determinantur multi casus controversiarum.
- 6 De personis certo, & huic tribunali subiectis.
- 7 De modo procedendi intra, & extra distributum.
- 8 De aliis officialibus nempe defensoribus, & Consultariis.
- 9 De eodem de quo num. 6. & quando persona dicantur addita.
- 10 Quod agricultura sit ars nobilis quæ non derogat nobilitati.
- 11 De plerisque aliis parvis iudiciis, & tribunalibus artium.
- 12 Quare hoc tribunal agricultura innolescat, etiam classis curialibus.

AD instar Ædiliùm Curulium, de quibus actum est *disc. precedenti*, antiqua Respublica Romanorum, alios habebat Ædiles Cerales nuncupatos, qui pro publica annua, agricultura confovendæ, & ampliandæ, curam haberent; Isto autem Magistratu intermisso, ut de omnibus aliis ejusdem Reipublicæ cum Imperii dissolutione sequutum fuit, adeò ut in oblivionem abiisset, ex Pontificum, vel Romani Populi cura, jure privato Civitatis potius, quam publico principatus, illæ innovatus fuit, pro Urbis scilicet territorio seu districtu, quibusdam tractu temporis desuper ordinatis statutis, pontificia auctoritate roboratis, quæ in volumen redacta, etiam cum aliquibus glossis habentur, illa que vim legis habent in iis, quæ istam rem agrariam, omniaque alia ad agriculturam pertinentia, respiciunt.

Nn 3

Consti.

Constituitur autem istud Tribunal, per quatuor Consules, qui ut plurimum sunt cives, vel incolæ Romani, nobiles, seu valde civiles, in hac arte periti; Vel quia rem seu negotiationem agrariam agant; Vel quia casalia possideant, adeo ut in hac re versati sint, Eorumque mutatio ad formam statutorum, crebra seu frequens est, (quando alias Papa non mandet, quoniam singulo quoque trimestri duo mutantur, ut illi, qui de novo assumuntur, instruantur per duos ex antiquis, qui remanent intra novum trimestre, quo finito, isti novi remanent antiqui, & sic successivè, adeo ut singulorum duratio, sit per sex menses.

Habent isti Consules, pro decidendis controversiis judicialibus cum sententiis, vel decretis, Assessorem, qui est togatus curialis, de cuius voto proceditur; Ac etiam proprium Notarium, cum officio particulari ad id deputato; Et quando Assessor recusetur, assumitur alter Consultor, Advocatus, vel caularum Patronus, & quandoque etiam Prælati pro libito Consulium, & pro caularum qualitate, eo modo quo de foro capitolino est dictum.

A sententiis, vel inter loquutionibus non datur appellatio, sed quædam revisio intra certum terminum, juxta formam à statutis præfinitam, atque ad hunc effectum assumitur aliter Assessor particularis ut supra.

Per eadem verò statuta, penè omnes casus determinati sunt, circa modum æstimandi damna data, super quibus frequentiores controversiæ esse solent; Sive super modis, ac temporibus sumendi pasua, seu colendi casalia, & tenutas conductas; Ac super obligatione Domini animalium, ex conventionibus factis per illum ministrum qui *Vergarius* dicitur; Vel super facultate retinendi animalia, pro pretio pasuorum; Aut super potioritate in eisdem animalibus, aut in aliis fructibus pro pensione fundi seu terreni; Nec non super mercedibus famulorum; Vel super temporibus, in quibus isti conducantur, vel conducti censeantur; Aut quod unus non possit conducere famulos alterius, sine ejus consensu, cum aliis ad rem facientibus.

Designantur etiam in eisdem statutis genera personarum, quæ sint huic Tribunali subjectæ, dum non veniunt solum illæ personæ, quæ vacent rei agrariæ, seu circa animalia eorumque fructus, sed etiam carbonarii, & plures alii, qui circa rem rusticam versantur, quorum notitia facilis est ex eorundem statutorum lectura.

Prout etiam præscribitur modus citandi & procedendi, ac etiam exequendi, cum distinctione modi procedendi, intra districtum, & extra respectivè.

Ultra Consules, ad sunt plures alii, qui quoddam consilium constituere videntur magis generale, adeo ut dignosci videatur ea forma, quæ habetur in regimine benè regularum Communitatum; quod scilicet adest Magistratus brevior, qui habet administrationem actualem; Et alter major seu magis numerosus, qui habet habitualem, ac populum repræsentat; Ita à paridum ultra quatuor Consules, ad sunt etiam alii quatuor officiales, qui defensores appellantur, ac etiam alii tredecim in hac arte periti, tanquam consiliarii.

Quamvis autem describantur genera perso-

narum, quæ agriculturæ addicti, seu vacare dicuntur, ideoque huic Tribunali subjecti; Attamen juxta regulas juris communis, quas habemus in omnium aliarum artium universitatibus, ac subjectionibus eorum Judicibus vel Consulibus, sive pro taxis & collectis, vel ad alios effectus favorabiles privilegiorum, ac exemptionem, intelligitur quatenus formiter pro majori parte vitæ sint illi exercitio addicti, ut alibi advertitur. *tit. de Regal. disc. 98. & tit. de jurisdict. disc. 33.*

Illud autem considerabile videtur, quod ex hujusmodi statutis, ab antiquo ordinatis resultat, quod scilicet ista vocatur ars nobilis, dum etiam juxta regulas juris (ut alibi in materia præminentiarum insinuat *tit. de præminent. disc. 32. & seqq.* agricultura quando fiat in re propria est compatibilis cum nobilitate, eique non derogat; Quod tamen pro regionum seu locorum moribus intelligendum videtur, cum in hac materia nobilitatis, locorum consuetudo seu communis hominum opinio principaliter attendenda veniat.

Ad instar hujus Tribunalis, ferè omnes artes vel mechanicæ professiones, & industriae habent suas universitates, cum aliquibus legibus, vel statutis, suosque Consules, cum Iudice, seu Assessore, & cum aliqua jurisdictione, seu facultate procedendi in aliquibus causis brevioribus, ad illam artem pertinentibus; adeo ut infinitus penè videatur numerus hujusmodi Iudicum & parvorum Tribunalium, quæ tamen penè ignota sunt, nullamque figuram faciunt, ideoque congrua non videntur huic relationi, quæ ad exteriorum informationem principaliter ordinata est, nimiamque prolixitatem seu evagationem penè inutilem id redoleret; Potissimè quia classicis Curialibus ista penitus ignota videntur; Benè tamen innotescit dictum Tribunal agriculturæ, Vel ex dicta ratione quod ipsi frequenter deputari solent Assessores caularum particularium; Vel quia contingit aliquando agi de subtilibus, & altis quæstionibus juris; Puta in concursu creditorum, occasione potioritatis; Aut quando sata cedant solo; Sive an conductor poterit aliquid agere cum similibus, super quibus etiam classici ac primi ordinis Advocati, & caularum Patroni, quandoque scribere solent. *tit. de locato, & conducto, & tit. de credito, & debito.*

DISC. XL.

De Præfectis Annonæ, & Græciæ; Ac etiam de Præsidibus Dohanarum, Riparum, & Zecchæ.

S V M M A R I V M

- 1 De Præsidibus viarum, & carcerum remissivè.
- 2 De Præfectura Annonæ ut incumbat Civitati.
- 3 In Urbe secus quia incumbit uni ex Clericis Camera.
- 4 De Bulla Pistorum, & istorum privilegia.

5 De